

І. О. Андрущук

Інноваційна політика розвитку підприємств як чинник зміцнення продовольчої безпеки в глобалізованій економіці

Доведено, що інноваційна політика підприємств безпосередньо впливає на основні параметри продовольчої безпеки через технологічну модернізацію виробництва, цифровізацію бізнес-процесів, удосконалення логістики, підвищення якості й безпечності продукції, посилення адаптивності підприємств до глобальних ризиків. Обґрунтовано, що в умовах глобалізованої економіки інноваційна політика розвитку підприємств є інструментом підвищення ефективності діяльності та важливим чинником зміцнення продовольчої безпеки. Визначено, що її вплив реалізується через технологічне оновлення виробництва, підвищення якості та безпечності продукції, оптимізацію логістики, зниження витрат і посилення адаптивності підприємств до зовнішніх викликів. Інноваційна політика підприємства визначається як системний механізм трансформації знань, технологій та управлінських рішень у результати, значущі для продовольчого забезпечення. Установлено, що в сучасних умовах найбільшу результативність забезпечує комплексне поєднання продуктивних, процесних, організаційних і цифрових інновацій, яке формує передумови для зміцнення резильєнтності продовольчих систем і підвищення ефективності функціонування підприємств у глобальному конкурентному середовищі. Запропоновано напрями вдосконалення інноваційної політики розвитку підприємств.
Ключові слова: *інноваційна політика, розвиток підприємств, продовольча безпека, глобалізаційні виклики, цифровізація, конкурентоспроможність, стійкість продовольчих систем.*

Формулювання проблеми. У сучасній глобалізованій економіці продовольча безпека формується під впливом не лише макроекономічних і геополітичних чинників, а й здатності підприємств агропродовольчої сфери своєчасно генерувати, впроваджувати та масштабувати інновації. Посилення міжнародної конкуренції, технологічна нерівномірність розвитку країн, зростання залежності від глобальних ланцюгів постачання, цифрова трансформація виробництва та збуту, а також підвищення вимог до якості, безпечності й екологічності харчової продукції зумовлюють потребу в переосмисленні ролі інноваційної політики підприємств у системі гарантування продовольчої безпеки. У працях українських і зарубіжних авторів наголошено, що інноваційний розвиток аграрного та харчового секторів дедалі тісніше пов'язаний із глобальними процесами, продуктивністю, стійкістю продовольчих систем і конкурентоспроможністю національних виробників.

Попри значний ресурсний потенціал агропродовольчого сектору, для багатьох підприємств характерними залишаються технологічна відсталість, недостатня інтенсивність R&D, обмеженість інвестицій у цифрові рішення, слабка інтеграція науки, бізнесу та ринку, а також домінування короткострокових адаптаційних рішень над довгостроковою інноваційною стратегією. За таких умов інноваційну політику підприємств треба розглядати не як вузький інструмент підвищення прибутковості, а як системний чинник забезпечення фізичної наявності продовольства, його якості, стабільності постачання, цінової доступності та адаптивності продовольчих ланцюгів до глобальних викликів. Саме тому наукового уточнення потребує взаємозв'язок між інноваційною політикою розвитку підприємств і продовольчою безпекою в умовах глобалізованої економіки.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній науковій літературі проблематика продовольчої безпеки в умовах глобалізації, інноваційного розвитку агропродовольчої сфери та модернізації підприємств представлена

працями А. Баліана [1], О. Білоруса [2], В. Власова, О. Коваленко [3], О. Мазуренко [4], М. Сичевського [5], П. Саблука, С. Урби [6] та інших. У цих дослідженнях розкрито глобальні передумови трансформації продовольчих ринків, теоретичні засади продовольчої безпеки, вплив інноваційного розвитку харчової промисловості на продовольче забезпечення, значення технологічної модернізації окремих підгалузей, а також роль інноваційної індустріалізації агропромислового комплексу у зміцненні конкурентоспроможності національної економіки. Водночас більшість вітчизняних праць тяжіє до макро- та мезорівня аналізу, зосереджуючись переважно на державній аграрній політиці, галузевих тенденціях і загальних питаннях інноваційного розвитку продовольчого комплексу. Натомість зарубіжна література здебільшого орієнтована на мікрорівневі механізми інновацій, продуктивність, управління знаннями, міжсекторальну кооперацію та технологічну стійкість продовольчих систем.

Попри значний науковий доробок, недостатньо дослідженими залишаються питання трактування інноваційної політики підприємства як безпосереднього чинника продовольчої безпеки, механізмів її впливу на доступність, якість і стабільність продовольчого забезпечення, а також методичних підходів до оцінювання ролі продуктових, процесних, організаційних і цифрових інновацій в умовах глобалізаційних ризиків. Саме ця дослідницька прогалина зумовлює актуальність обраної теми.

Метою статті є обґрунтування теоретичних і прикладних засад інноваційної політики розвитку підприємств як чинника зміцнення продовольчої безпеки в глобалізованій економіці, а також визначення механізмів впливу інноваційної активності підприємств на стійкість, доступність, якість і конкурентоспроможність продовольчого забезпечення.

Основні результати дослідження. У теоретичному вимірі інноваційну політику підприємства доцільно розглядати як системно організовану сукупність цілей, принципів, пріоритетів, управлінських рішень та інструментів, спрямованих на створення, впровадження і комерціалізацію продуктових, процесних, організаційних та маркетингових інновацій. Такий підхід узгоджується з положеннями Oslo Manual, де інновація трактується на рівні підприємства, а інноваційна діяльність охоплює всі розробницькі, фінансові та комерційні дії, спрямовані на отримання інноваційного результату. Водночас для агропродовольчої сфери інноваційна політика не може зводитися лише до внутрішньофірмових змін, оскільки вона формується в межах ширших інноваційних систем, де взаємодіють виробники, переробники, наука, фінансові інститути, логістика, ринок і державне регулювання [7].

Місце інноваційної політики підприємств у системі продовольчої безпеки визначається тим, що саме на рівні підприємства відбувається перетворення знань, технологій і інвестицій на конкретні параметри продовольчого забезпечення. Відповідно до підходу FAO, продовольча безпека охоплює чотири взаємопов'язані виміри: наявність продовольства, економічну і фізичну доступність, належне використання через якість і безпечність харчування, а також стабільність цих параметрів у часі. Отже, інноваційна політика підприємства є не лише інструментом зростання ефективності, а й одним з основних мікроекономічних механізмів формування продовольчої безпеки, оскільки безпосередньо впливає на обсяги виробництва, собівартість, якість продукції, адаптивність постачань і здатність системи протидіяти викликам.

У змістовому аспекті інноваційна політика підприємств у системі продовольчої безпеки виконує кілька базових функцій. По-перше, виробничо-технологічну, оскільки забезпечує оновлення техніки, технологій і методів

управління ресурсами. По-друге, оскільки пов'язана із впровадженням стандартів, моніторингу, цифрового моніторингу та контролю якості. По-третє, економічну, адже сприяє зниженню витрат, підвищенню продуктивності та формуванню конкурентних переваг. По-четверте, адаптивно-стабілізаційну, бо дає змогу підприємству швидше реагувати на ринкові, кліматичні, логістичні та фінансові ризики. По-п'яте, інтеграційну, оскільки інновації дедалі більше залежать від кооперації в межах ланцюгів доданої вартості та інноваційних екосистем. Така багатофункціональність дає підстави трактувати інноваційну політику як одну з базових підсистем економічного механізму зміцнення продовольчої безпеки [8].

У глобалізованій економіці вплив інноваційної політики підприємств на продовольчу безпеку проявляється насамперед через механізм забезпечення наявності продовольства. Інвестування у дослідження, нові технології виробництва, автоматизацію, селекційні рішення, цифровий моніторинг і точне землеробство підвищують продуктивність, скорочують втрати ресурсів і розширюють виробничий потенціал. Варто зазначити, що довгострокове зростання продуктивності значною мірою зумовлюється публічними та приватними інвестиціями в аграрні дослідження, а цифрові інновації здатні підвищувати результативність виробництва та стійкість господарств. Відповідно, інноваційна політика підприємства безпосередньо впливає на фізичну наявність продовольства на ринку [9].

Другий механізм пов'язаний з доступністю продовольства. Процесні та організаційні інновації дають змогу скорочувати собівартість, підвищувати ефективність використання сировини, енергії та логістичних ресурсів, зменшувати втрати під час зберігання і транспортування. У глобальних ланцюгах постачання це має принципове значення, оскільки навіть за достатніх обсягів виробництва проблеми логістики, трансакційних витрат чи інформаційної непрозорості можуть погіршувати цінову та фізичну доступність харчових продуктів. Саме тому інноваційна політика розвитку підприємств має бути зорієнтована не лише на виробництво, а й на післявиробничі стадії руху продукції, включно з пакуванням, зберіганням, транспортуванням, дистрибуцією та прогнозуванням попиту.

Третій механізм стосується якості, безпечності та належного використання продовольства. У сучасних *agri-food* системах продуктові інновації, системи моніторингу, цифровий контроль параметрів якості, стандартизація та інтегровані інформаційні рішення підвищують безпечність продукції, зміцнюють довіру споживачів і забезпечують відповідність ринковим і регуляторним вимогам. Новітні дослідження з моніторингу продовольчих ланцюгів підкреслюють, що інноваційні технології підтримують громадське здоров'я, підсилюють прозорість ланцюгів постачання і водночас сприяють сталому виробництву. Отже, інноваційна політика підприємства впливає на продовольчу безпеку не тільки кількісно, а і якісно [10].

Четвертий механізм проявляється через стабільність постачання і стійкість продовольчих систем. FAO та OECD наголошують, що сучасні агропродовольчі системи зазнають дедалі більшого тиску з боку кліматичних, епідемічних, логістичних і геополітичних шоків, а тому основним завданням стає підвищення їхньої резильєнтності. На рівні підприємств це означає потребу в диверсифікації каналів постачання, впровадженні систем прогнозування, цифрового моніторингу, ризик-менеджменту, гнучких моделей закупівлі та збуту, а також у розвитку партнерств у межах ланцюгів доданої вартості. За таких умов інноваційна політика є механізмом не лише розвитку, а й антикризової адаптації підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Механізми впливу інноваційної політики підприємств на параметри продовольчої безпеки

Напрямок впливу інноваційної політики підприємств	Механізм впливу	Параметр продовольчої безпеки	Очікуваний результат
Забезпечення наявності продовольства	Упровадження нових технологій виробництва, автоматизації, цифрового моніторингу, точного землеробства, ресурсоощадних рішень	Фізична наявність продовольства	Зростання обсягів виробництва, підвищення продуктивності, зменшення втрат ресурсів
Підвищення доступності продовольства	Скорочення собівартості, оптимізація витрат, удосконалення зберігання, транспортування, пакування та збуту	Економічна і фізична доступність продовольства	Зниження витрат у ланцюгу постачання, стабілізація цін, покращення доступу споживачів до продукції
Забезпечення якості та безпечності продукції	Упровадження стандартів якості, систем моніторингу, цифрового контролю, сертифікації та моніторингу безпечності	Якість і безпечність продовольства	Підвищення відповідності стандартам, зростання довіри споживачів, зменшення ризиків неякісної продукції
Підвищення стабільності постачання	Диверсифікація каналів постачання, прогнозування попиту, цифрове управління запасами, координація учасників ланцюга	Стабільність продовольчого забезпечення	Безперебійність постачання, зменшення перебоїв, підвищення адаптивності до зовнішніх шоків
Посилення конкурентоспроможності підприємств	Оновлення асортименту, поліпшення характеристик продукції, адаптація до міжнародних стандартів, розвиток експортного потенціалу	Конкурентоспроможність продовольчої системи	Зміцнення ринкових позицій підприємств, розширення збуту, інтеграція у глобальні ланцюги доданої вартості
Формування стійкості продовольчих систем	Впровадження ризик-менеджменту, гнучких бізнес-моделей, антикризового планування, адаптивних управлінських рішень	Стійкість продовольчої системи	Підвищення резильєнтності підприємств і здатності системи протидіяти економічним, кліматичним і логістичним ризикам

Джерело: власна розробка авторки.

Отже, у глобалізованій економіці інноваційна політика підприємств впливає також на конкурентоспроможність продовольчих систем. Вона забезпечує технологічне оновлення, підвищує відповідність міжнародним стандартам, зміцнює позиції підприємств у глобальних ланцюгах доданої вартості та формує передумови для експортної стійкості. Цифрову трансформацію agri-food сектору сучасні дослідження розглядають як фактор підвищення продуктивності, гнучкості бізнес-моделей, екологічної результативності та адаптаційної спроможності підприємств. Тому інноваційну політику розвитку підприємств доцільно трактувати як один із системоутворювальних чинників продовольчої безпеки, що поєднує економічну ефективність, технологічну модернізацію та стійкість продовольчого забезпечення.

Водночас варто зазначити, що вдосконалення інноваційної політики розвитку підприємств у контексті зміцнення продовольчої безпеки доцільно пов'язувати з переходом від фрагментарного впровадження окремих нововведень до системного управління інноваційними змінами. Пріоритетними

напрямами такої політики мають стати технологічна модернізація виробництва, цифровізація бізнес-процесів, упровадження ресурсощадних і екологічно орієнтованих рішень, розвиток логістичних та управлінських інновацій, а також посилення контролю якості й безпечності продукції.

Важливого значення набуває також активізація взаємодії підприємств з науковими установами, інноваційними центрами, фінансовими інституціями та іншими учасниками ланцюгів доданої вартості, що створює передумови для прискорення трансферу технологій і зниження інноваційних ризиків. Водночас необхідним є формування адаптивної інноваційної політики, здатної оперативно реагувати на зміни глобального ринкового середовища, логістичні порушення, ресурсні обмеження та інші зовнішні виклики (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями вдосконалення інноваційної політики розвитку підприємств у системі продовольчої безпеки

Напрямок	Зміст	Очікуваний результат
Технологічна модернізація	Оновлення техніко-технологічної бази, упровадження сучасних виробничих рішень	Підвищення продуктивності та зниження втрат
Цифровізація процесів	Використання цифрових систем управління виробництвом, логістикою і збутом	Оптимізація витрат і підвищення керованості
Якість і безпечність продукції	Упровадження стандартів якості, контролю та моніторингу	Зростання довіри споживачів і відповідність ринковим вимогам
Ресурсозбереження	Використання енерго- та матеріалоощадних рішень	Підвищення економічної та екологічної ефективності
Інституційна взаємодія	Розвиток співпраці з наукою, інвесторами, інноваційними структурами	Прискорення трансферу технологій і зниження інноваційних ризиків
Адаптивність управління	Формування гнучких механізмів реагування на ринкові й логістичні зміни	Посилення стійкості підприємств і продовольчих систем

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень.

Отже, удосконалення інноваційної політики розвитку підприємств має здійснюватися комплексно, поєднуючи технологічну модернізацію, цифровізацію, ресурсозбереження, підвищення якості продукції та розвиток інституційної взаємодії. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств, зміцненню їх адаптивності та посиленню продовольчої безпеки.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що інноваційна політика розвитку підприємств у сучасних умовах глобалізованої економіки є необхідною передумовою зміцнення продовольчої безпеки та формування стійких, конкурентоспроможних і адаптивних продовольчих систем. Застосування системного, структурно-функціонального та логіко-аналітичного підходів, а також методів теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу та наукової абстракції дало змогу обґрунтувати місце інноваційної політики підприємства як важливого мікроекономічного механізму трансформації знань, технологій і управлінських рішень у параметри продовольчого забезпечення. Визначені в дослідженні механізми впливу інновацій – технологічна модернізація виробництва, цифровізація бізнес-процесів, оптимізація логістичних систем і підвищення якості й безпечності продукції – формують основу для забезпечення фізичної наявності продовольства, його доступності, стабільності постачання та відповідності сучасним стандартам.

Практичні імплементації інноваційної політики, що передбачають впровадження ресурсощадних технологій, розвиток цифрових систем управління, удосконалення логістики та посилення інституційної взаємодії між підприємствами, науковими установами та фінансовими інституціями, створюють передумови для підвищення ефективності функціонування агропродовольчого сектору, зниження витрат, зміцнення ринкових позицій підприємств і зростання їх адаптивності до глобальних викликів. Це своєю чергою сприяє підвищенню рівня продовольчої безпеки, посиленню стійкості продовольчих систем і формуванню інноваційного потенціалу економіки.

З огляду на сучасні глобалізаційні тенденції та міжнародний досвід можна стверджувати, що розвиток інноваційної політики підприємств сприятиме інтеграції національних продовольчих систем у глобальні ланцюги доданої вартості, підвищенню їхньої конкурентоспроможності та забезпеченню довгострокової стійкості. Надалі це створить умови для мінімізації впливу зовнішніх ризиків, підвищення якості продовольчого забезпечення та формування нової моделі розвитку агропродовольчого сектору, орієнтованої на інноваційність, ефективність і відповідність міжнародним стандартам.

Список використаних джерел

1. Balian A. V., Sychevskiy M. P., Kovalenko O. V., Yashchenko L. O., Verbytskyi S. B. The influence of globalization processes on the innovative development of the food industry of Ukraine in the phases of business cycles. *Agricultural Science and Practice*. 2019. Vol. 6. № 3. P. 63-76. DOI: 10.15407/agrisp6.03.063.
2. Саблук П. Т., Білорус О. Г., Власов В. І. *Глобалізація і продовольство*: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 632 с.
3. Коваленко О. В. Продовольча безпека в системі пріоритетів інноваційного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. №12. С. 24-29.
4. Мазуренко О. В. Інноваційно-технологічний розвиток тваринництва як умова продовольчої безпеки. *Економіка АПК*. 2015. № 9. С. 89-94.
5. Сичевський М. П. Глобальна продовольча безпека та місце України в її досягненні. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 6-17. DOI: 10.32317/2221-1055.201901006
6. Урба С. І. Продовольча безпека в умовах глобалізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.12. С. 279-284.
7. *Oslo M. Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. 2018. 164 p.
8. Pruntseva G., Davymuka S., Yakubiv V., Vasylytsiv T., Anhelko I., Irtyshcheva I., Maksymiv Y., Hryhoruk I., Bilyk R., Popadynets N. The analysis of factors affecting the household savings as a part of food security management. *International Journal of Data and Network Science*. 2021. № 5(4). Pp. 769-774. doi: 10.5267/j.ijdns.2021.7.004
9. Шелудько Л. В. Урбанізація як виклик продовольчій безпеці країни. *Економічний вісник університету*. 2018. № 3. С. 121-128.
10. Щербя О. І. Споживча поведінка за умов глобалізації. *Габітус*. 2020. №13. Т. 1. С. 15-22. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-1.2>

References

1. Balian, A. V., Sychevskiy, M. P., Kovalenko, O. V., Yashchenko, L. O., & Verbytskyi, S. B. (2019). The influence of globalization processes on the innovative development of the food industry of Ukraine in the phases of business cycles. *Agricultural Science and Practice*, 6(3), 63-76. <https://doi.org/10.15407/agrisp6.03.063>
2. Sabluk, P. T., Bilorus, O. H., & Vlasov, V. I. (2008). *Hlobalizatsiya i prodovol'stvo [Globalization and food]*. Kyiv: NSC IAE. [in Ukrainian].
3. Kovalenko, O. V. (2015). Prodovol'cha bezpeka v systemi priorytetiv innovatsiynoho rozvytku [Food security in the system of priorities of innovative development]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, (12), 24-29. [in Ukrainian].
4. Mazurenko, O. V. (2015). Innovatsiyno-tehnolohichnyy rozvytok tvarynnytstva yak umova prodovol'choyi bezpeky [Innovative and technological development of livestock production as a condition of food security]. *Ekonomika APK – Economics of Agro-Industrial Complex*, (9), 89-94. [in Ukrainian].
5. Sychevskiy, M. P. (2019). Hlobal'na prodovol'cha bezpeka ta mistse Ukrainy v yiyi dosyahnenni [Global food security and Ukraine's place in achieving it]. *Ekonomika APK – Economics of Agro-Industrial Complex*, (1), 6-17. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901006> [in Ukrainian].

6. Urba, S. I. (2010). Prodovol'cha bezpeka v umovakh hlobalizatsiyi [Food security under globalization]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, 20(12), 279-284. [in Ukrainian].
7. Oslo M. 2018: *Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation* (4th ed.). OECD Publishing Paris/Eurostat, Luxembourg.
8. Pruntseva, G., Davymuka, S., Yakubiv, V., Vasylytsiv, T., Anhelko, I., Irtyshcheva, I., Maksymiv, Y., Hryhoruk, I., Bilyk, R., & Popadynets, N. (2021). The analysis of factors affecting the household savings as a part of food security management. *International Journal of Data and Network Science*, 2021, 5(4), 769-774. 10.5267/ijdns.2021.7.004
9. Sheludko, L. V. (2018). Urbanizatsiya yak vyklyk prodovol'chyy bezpetsi krayiny [Urbanization as a challenge to the country's food security] *Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 3, 121-128. [in Ukrainian].
10. Shcherba, O. I. (2020). Spozhyvcha povedinka za umov hlobalizatsiyi [Consumer behavior under globalization]. *Habitus*, 13(1), 15-22. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-1.2> [in Ukrainian].

Androshchuk I. O. Innovative enterprise development policies as a factor in strengthening food security in a globalized economy

This article examines enterprise innovation policy as a key factor in ensuring food security in a globalized economy. It argues that, in today's context, enterprise innovation policy goes beyond being merely a tool for enhancing economic efficiency and takes on systemic importance in shaping sustainable, competitive, and adaptive food systems. The purpose of the article is to reveal the essence of enterprise innovation policy, define its functions within the food security system, and substantiate the mechanisms through which innovations influence the availability, quality, stability of supply, competitiveness, and sustainability of food provision. The methodological basis of the study consists of systemic, structural-functional, and logical-analytical approaches. The study employs methods of theoretical generalization, comparative analysis, scientific abstraction, and systematization. It is demonstrated that enterprises' innovation policies directly influence key food security parameters through technological modernization of production, digitalization of business processes, improvement of logistics, enhancement of product quality and safety, as well as increased adaptability of enterprises to global risks. The article demonstrates that in a globalized economy, the innovation policy of enterprises serves not only as a tool for improving operational efficiency but also as a key factor in ensuring food security. It is determined that its impact is realized through technological modernization of production, improvement of product quality and safety, optimization of logistics, reduction of costs, and strengthening of enterprises' adaptability to external challenges. A synthesis of theoretical approaches has made it possible to define an enterprise's innovation policy as a systemic mechanism for transforming knowledge, technologies, and management decisions into outcomes that are significant for food security. It has been established that, under current conditions, the greatest effectiveness is achieved through a comprehensive combination of product, process, organizational, and digital innovations, which creates the prerequisites for strengthening the resilience of food systems and improving the efficiency of enterprise operations in a global competitive environment. Directions for improving the innovation policy for enterprise development in the context of strengthening food security are proposed.

Keywords: innovation policy, enterprise development, food security, globalization challenges, digitalization, competitiveness, resilience of food systems.

*Андрощук Ілона Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності Центральноукраїнського національного технічного університету (e-mail: androshchukio@kntu.kr.ua, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2232-8061>).
Androshchuk Ilona Oleksandrivna – Ph.D. (Econ.), Assoc. Prof., Associate Professor of the Department of economics, management and commercial activities of the Central Ukrainian National Technical University.*

Надійшло 23.08.2025 р.